



FOTO: SUSANNE FABRICIUS



FOTO: SUSANNE FABRICIUS

# Gråsuggan - ett älsklingsdjur?

Som lärare på Eggeby Gårds Fältskola kommer jag i kontakt med många olika barn varje dag. Skolan är en sorts naturskola som tar emot besök av barn från grundskolans alla stadier, som går i skola i stadsdelen Spångstensta i Stockholm. Den ligger naturskönt inrymd i en bondgård på Järvafältet. Besöken bekostas centralt av stadsdelen och varar i regel 1,5 timme. Skolan är öppen året runt och tar emot ca 5000 barn per år.

## Spännande eller skrämmande?

Ett av målen för verksamheten är att ge barnen egna positiva möten och upplevelser av djur och natur bl.a. för att lägga grund för ett eget miljöengagemang i framtiden. En stor del av de barn vi möter kommer från andra länder och går aldrig naturligt ut med familjen i skogen. Skogen upplevs ofta som skrämmande och farlig. Kanske kommer man från länder där det finns skäl att akta sig för farliga djur. Ofta får vi kommentarer som "Det här är det vackraste jag sett i hela mitt liv" eller "Är det på riktigt?". En del barn har till och med blivit rädda och trott att de ska straffas för något de gjort, eftersom vi tar med dem till skogen.

För att uppleva naturen som någonting positivt är det viktigt att inte vara rädd. Något som enligt min erfarenhet är gemensamt för många barn i de lägre åldrarna är att de upplever alla småkryp som läskiga eller äckliga. Något som man gärna trampar på och dödar eller skriker högt när man ser. För att komma runt det brukar jag bl.a. använda mina älsklingsdjur - gråsuggorna.

## Älsklingsdjuret

När jag berättat en stund om alla våra uppstoppade djur på fältskolan brukar jag fråga om de vet vilket djur som är mitt älsklingsdjur. När barnen gissat en stund öppnar jag handen och går runt och visar en liten gråsugga. Barnen ser förvånade ut och ibland händer det att en del barn skriker högt, men när jag förklarat att de varken kan bitas eller stickas vill snart några barn hålla gråsuggan. Så små-

ningom vill fler och fler hålla den och märker att det inte känns alls när den kryper omkring i handen. Snart har så gott som hela klassen hållit i den lilla gråsuggan. Den är ju ganska hård och klarar fint att flyttas från hand till hand. Har man klotgråsuggor, rullar de ihop sig till små bollar precis som igelkottar, när de blir rädda.

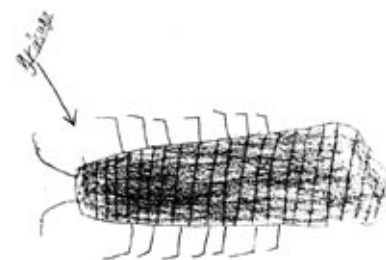
Sen brukar vi prata om namnet - gråsugga. Som en grå liten gris som äter sånt som människorna inte vill äta. Precis som riktiga grisar. En del barn brukar ha sett gråsuggor bland löv och vi pratar om hur de äter löv och bajsar ut jord som blir mat till växterna. Kanske passar vi även på och pratar om andra nedbrytare, som maskar, tusenfotingar och bakterier. Hur skulle det se ut på marken på våren om ingen åt upp alla löven som faller på hösten?

## laktta och studera

Nu är det dags att hämta fler gråsuggor som vi förvarat i kylskåpet. De ligger i små petriskålar med lite fuktigt hushållspapper, för att de ska hålla sig lugna när barnen studerar och ritat av dem. De mindre barnen använder lupp och de litet större tittar i stereomikroskop. Se till att de inte tittar för länge. Då kan gråsuggorna bli för torra av lampvärmens och dö. När barnen ritat färdigt får de fundera på vilka andra djur gråsuggorna liknar. Snart kommer någon på att de liknar kräftstjärtar och vi kan konstatera att de är kräftdjur. Hur andas gråsuggorna då? Jo, precis som kräftdjur med gälar, som sitter på ett av de sju benparen. De har ju också släktingar som lever helt i vatten - vattengråsuggorna.

## Ut och leta!

Nästa fråga handlar om var vi kan hitta gråsuggor. Nu förstår barnen varför de finns på fuktiga ställen under stenar och brädor. Det är viktigt att gälarna inte torkar.



Så är det dags att dela in barnen i grupper, som får en hink med insamlingsburkar, linsburkar, lappar, smådjurs-sugar, (pincetter) och ett stort skynke. De uppmanas att samla in det översta jordlagret med löv från fuktiga stäl-len under buskar i hinken och hälla ut det på skynkena. Sen gäller det att hjälpas åt och vara snabba med att samla in de djur som snart börjar krypa runt på skynket – jordlöpare, enkelfotingar, skalbaggar, dubbelfotingar, snäckor och gråsuggor m.fl. Efter gemensam genomgång, kring en bestämningsduk i plast, släpps djuren åter ut där vi hittade dem och barnen har förhoppningsvis blivit av med sin rädsla för småkryp och fått nyväckt nyfikenhet. Med de lite större barnen kan även de andra djuren ritas av och man kan med hjälp av bestämningsböcker ta reda på hur de lever.

## Testa nedbrytning med en skräpbräda

Man kan även göra en skräpbräda där man spikar fast en massa skräp som barnen hittat i närområdet och gräva ned den med skräpsidan nedåt straxt under markytan. Efter några månader grävs brädan upp och man diskuterar vad som hänt med skräpet. På vilket sätt har ned-brytarna, exempelvis gråsuggorna varit inblandade?

## Vad gillar gråsuggor?

Ett kul etologiskt/ekologiskt försök med gråsuggor går till så att man har en platt folieform med socker i ena ändan och fuktig jord i den andra. Eleverna får gissa vad gråsuggorna föredrar. Därefter släp-per man ned en gråsugga mellan de båda högarna och ser vad den väljer. Sen kan man ha en givande diskussion om varför gråsuggan väljer den fuktiga jorden. Var finns de, hur andas de o.s.v. Elever-na kan sedan hitta på fler valsitua-tioner för gråsuggorna, som följs av fler experiment i samma stil.

## Egen minikompost

Vi brukar även ibland göra en minikompost av en tom mjölk-förpackning som fylls med jord och några gråsuggor eller maskar. Mjölkförpackningens överdel klipps upp i hörnen och viks ned som ett lock så att jorden håller sig fuktig. Vill man kan man klippa ett fön-s-ter i förpackningens framsida som täcks med plast så att man får ett

fönster att kika in på djuren genom. Använder man röd plast blir djuren inte störda alls, eftersom de inte kan se igenom den. Mata djuren med blöta tunna löv och växt-delar i små bitar och blanda ned kompostmaterialet väl. Håll jorden fuktig med en blomspruta. Man kan även låta olika barn ha olika djur eller inga djur alls i sina mjölkför-packningar och jämföra resultatet.

## Gråsuggor i klassrummet

Våra gråsuggor förvarar vi i klassrummet året runt i ett litet plastterrarium med plastnätlock. I botten har vi litet jord och fuktiga tunna löv från exempelvis lönn och några halvruvtna träbitar. Ibland hittar vi små mil-limeterstora ungar på honornas undersida. De kläcks ur ägg som förvarats i behållare på honans ben. Ungarna växer och lämnar efter sig vita hudskelett allteftersom de växer. Det tar två år för dem att bli fullvuxna. Vi håller jorden fuktig genom att spraya med en duschflaska varje dag. Det går även att ha enbart fuktigt hushållspap-per i terrariet som både håller fukten och fungerar som mat. Vintertid får våra gråsuggor ofta kalasa på hushållspapper istället för på lönnlöv tills snön försvin-ner. På sommaren släpper vi ut dem på sommarlov för att sen fånga in nya gråsuggor på hösten. Har du en kompost i närheten är de lätta att hitta.

## Var i Sverige finns gråsuggor?

Är det förresten sant som någon sa att det inte finns gråsuggor längst upp i norra Sverige? Var går i så fall nordgrän-sen? Enligt faktaböckerna ska en del av de 30 svenska arterna även finnas där. Hör gärna av er till:

**Susanne Fabricius**

susanne.fabricius@telia.com  
Lärare på Eggeby Gårds Fältskola



FOTO: SUSANNE FABRICIUS

Skräpbräda med bl.a. bananskal, cigarettpaket, äpple och kapsyl.



FOTO: SUSANNE FABRICIUS

Minikompost med gråsuggor

## Tips!

En lagom fuktig kompost brukar innehålla massor av gråsuggor. Lättaste sättet att fånga dem är att använda t.ex. ett papperstråg av den sort som charkprodukter brukar ligga i, en äggkartong eller annan porös kartongbit och placera upp och ned ovanpå komposten. Efter ett tag brukar det finnas ett stort antal gråsuggor under kartongen.